

**“Hayat-ı insaniye; herbirisi çok tabakalara şamil olarak hayat-ı maddiye, hayat-ı ruhaniye, hayat-ı maneviye, hayat-ı cismaniye gibi nevi'lere ayrılır, inbisat eder.”
Hayatı maddiye ile cismaniye ve hayatı maneviye ile rahaniye aralarında ne fark var?**

Aslında hayatın iki boyutu vardır. Birisi ruh boyutu, diğeri cisim boyutudur. Diğ**er** bütün mertebeler bu iki boyutun ara tonlarıdır. Hayatın zirve mertebesi ruhun hayat makamı iken, en aşağı ve süfli olanı da cismani ve maddi hayat formudur.

Ruh ile ceset, tabiat ve mizaç olarak birbirine zıt varlıklardır. **Ruh** nurani ve latif bir varlıktır. **Ceset** ise maddi ve kesif bir varlıktır.

Ruh, zaman ve mekan kaydından mücerrettir. **Ceset ise** zaman ve mekan ile mukayyettir.

Ruh bir anda binlerce işi tedbir ve tedvin edecek bir haysiyettedir. **Ceset ise** aynı anda iki işi yapamaz.

Ruh hafif ve kayıtsızdır, **ceset** ise hantal ve sakildir.

Ruh inbisat ve tekemmül ettikçe ceset incelir, ruha karşı direncini yitirir ve onun gibi latif ve nurani olmaya başlar. Ceset kalınlaşır ve hükmünü icra ederse, yani madde ve maddi kayıtlar inkişaf edip kesafet galip olursa, o zaman da ruh asliyetini kaybeder ve sakil bir hale dönüşür. Onun için ruh ile ceset iki mübayin (farklı / muhalif) rakiptir.

Bir insanın hayatında bu rekabeti ruh kazanırsa, yani ruh inkişaf edip hükmünü icra ederse, cesette nuranileşir ve hatta ruh gibi hiffet bulur. Ruhun hayat mertebesine terfi eder.

Ruhun hayat mertebesine manevi hayat diyebileceğimiz gibi, cesedin hayat mertebesine de maddi hayat diyebiliriz. Maddi hayat ile ruhani hayat arasında çok tabaka ve mertebeler olduğu için, hepsini bu iki ana kategoride değerlendirebiliriz.